

П.М. Недобой¹, Б.П. Недобой²

¹Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Київ

²Київський обласний шкірно-венерологічний диспансер

Людвіг Казимирович Горецький, перший завідувач дерматологічної клініки Київського військового госпіталю (1864—1880 рр.), і його внесок у наукове викладання дерматовенерології в Імператорському Університеті Святого Володимира

У статті представлено історичні дані про дерматологічну клініку на медичному факультеті Університету Св. Володимира і її засновника Людвіга Казимировича Горецького.

Ключові слова

Дерматовенерологія, історія, Імператорський Університет Св. Володимира, Л.К. Горецький.

У 2014 році виповнюється 150 років з дня заснування однієї з перших дерматологічних клінік на теренах колишньої Російської імперії — дерматологічної клініки медичного факультету Імператорського Університету Святого Володимира, правонаступником якої є кафедра дерматовенерології Національного медичного факультету імені О.О. Богомольця.

Визначальна роль у формуванні Київської наукової школи лікарів-дерматовенерологів належить випускникові медичного факультету Університету Св. Володимира ад'юнкту-професору Людвігові Казимировичу Горецькому.

Народився Людвіг Казимирович 3 серпня 1826 р. в сім'ї спадкових дворян у Рівненському повіті Волинської губернії. У 1843 р. закінчив Рівненську гімназію, а в 1848 р. — медичний факультет Університету Св. Володимира зі ступенем «лекаря» з відзнакою. Трудову діяльність розпочав у 1849 р. ординатором університетської терапевтичної клініки. З 24 січня 1851 р. обіймав посаду директора акушерської клініки. У 1854 р. (з 19 травня до 2 вересня) виконував

обов'язки помічника при професорі — завідував клінічним відділенням терапевтичної госпітальної клініки медичного факультету Університету Св. Володимира. З цього часу і до кінця своєї лікарської праці його доля була зв'язана з Київським військовим госпіталем.

У 1855 р. Л.К. Горецький захистив докторську дисертацію «О мокроте при первичной крупозной пневмонии Рокитанского» («De sputis in pneumonia acuta primaria (cruposa Rokitansky»), після чого був призначений помічником директора терапевтичної клініки Університету. Протягом 1855—1875 рр. одночасно працював лікарем училища графині Левашової. У 1856—1861 рр. — секретар медичного факультету. З 1858 р. — ад'юнкту кафедри спеціальної патології і терапії, неодноразово виконував обов'язки завідувача кафедри, читав лекції з внутрішніх хвороб.

У 1861 р. Л.К. Горецького було відраджено з науковою метою на п'ять місяців за кордон для ознайомлення з викладанням курсу шкірних та венеричних хвороб. Л.К. Горецький відвідав

Париж, Відень. Працював у клініці професора Ф. Гебри. Свої враження про поїздку він виклав у «Письмах из чужих краев», які опублікував в «Университетских ведомостях».

26 вересня 1863 р. медичний факультет Університету Св. Володимира доручив ад'юнкту Л.К. Горецькому читати студентам лекції з нашкоірних хвороб. Отримавши призначення завідувати клінічним відділенням, Л.К. Горецький подає рапорт до медичного факультету стосовно викладання нової клінічної дисципліни. «Вважаю за честь доповісти факультету, що, одержавши призначення завідувати клінічним відділенням, затвердженим для шкірних хвороб у Київському військовому госпіталі, я викладатиму науку про хвороби шкіри. Щотижня буду читати для студентів 9-го і 10-го семестрів, використовуючи на лекцію дві години. Крім того, я збираюся тримати дерматологічну клініку два рази на тиждень, для охочих вивчати дерматологію не обов'язково. Вважаю за честь подати для схвалення факультету програму своїх занять і прошу вирішити щодо клініки такі питання: чи повинні студенти складати два іспити в моїй клініці, чи вести хворих, скільки і протягом якого часу. Прошу ввести мої заняття в розклад у зручні для студентів години», — написав Л.К. Горецький. Також він запропонував програму вчення про хвороби шкіри. *«Весь курс навчання я пропоную пройти протягом року. Я вбачаю найдоцільнішим поєднати під час викладання теорію з практикою: демонструвати на хворих усе, що видасться необхідним і можливим. Крім цього, я керуватиму дерматологічною практикою студентів. Маю намір розбити кожну лекцію на дві частини: теоретично-демонстративну та практичну. Першу годину я буду читати лекцію і показувати хворого, а в другу годину ми зі слухачами робитимемо обхід відділення, подивимось кожного хворого, його стан порівняно з попереднім разом, методи і засоби лікування. За такої методики викладання потрібно мати в клініці якомога більше різноманітного матеріалу».*

5 листопада 1864 р. Л.К. Горецький прочитав лекцію «Вступ до систематичного вчення про нашкоірні хвороби» і був призначений молодшим ординатором Київського військового госпіталю та завідувачем дерматологічної клініки. Вже в перший рік завідування клінікою (з 15 серпня 1864 р. до 15 червня 1865 р.) було проліковано 205 хворих, більшу частину з яких становили хворі на коросту. Зареєстровано шістнадцять нозологічних форм дерматозів без урахування сифілісу, який лікували в сифілітичному відділенні, що входило до складу хірургічної клініки. В 1867 році клініка прийняла 385 пацієнтів. Тут

Людвиг Казимирович Горецький

уже мали в розпорядженні 22 різних апарати та інструменти, 44 найменування скляного посуду для лабораторії. В 1869 р. у клініці проліковано 435 хворих, і кількість їх збільшувалася. Водночас рівень захворюваності на венеричні хвороби був високим. Так, з 1870 до 1880 р. в Київському військовому госпіталі перебували 16665 пацієнтів з венеричними хворобами, з них 5734 — із сифілісом, що становило 34 %. За штатним розписом медичного факультету Університету Св. Володимира завідувач клінікою нашкоірних хвороб викладав предмет сам, не маючи в штаті навіть асистента. У зв'язку з великим навантаженням на професора йому допомагали лікарі госпіталю і навіть студенти 10-го семестру.

У 1866 р. Л.К. Горецького обрано штатним доцентом кафедри загальної терапії замість посади ад'юнкт-професора. У цей час і в подальші роки він продовжував читати лекції з нашкоірних хвороб, розширював клініку, придбав нове обладнання для навчального процесу та потреб клінічного відділення, зокрема і перший мікроскоп. На лекціях Л.К. Горецький використовує атласи та експонати музею муляжів. У 1866 р. він просить медичний факультет про щорічне виділення 150 руб. для придбання інструментів і препаратів для клінічних занять. Рада університету задовольнила це прохання.

На кошти, виділені для потреб дерматологічної клініки, Л.К. Горецький облаштував у госпіталі клінічний кабінет з усіма необхідними інструментами, пластичними препаратами (муляжами) різних захворювань шкіри (замовляв з Парижа від Берета). При кабінеті працювала

бібліотека, яка налічувала 82 томів творів з патології шкіри з атласами. Протягом 14 років на придбання меблів, книг та інструментів для клініки на шкірних хвороб університет надав 1708 руб. 92 коп.

Черговий звіт Л.К. Горецького про роботу клініки (1870 р.) демонструє його зростання як вченого. Термінологія хвороб шкіри наближається до термінології сучасності, лікування розширюється, застосовується загальноозміцнювальна терапія та інші методи лікування.

Л.К. Горецькому допомагали госпітальні ординатори і навіть студенти. З протоколів засідань ради університету відомо, що студентові 10-го семестру В. Баковецькому за поданням Л.К. Горецького виплачено грошову винагороду в сумі 120 руб. за виконання обов'язків асистента дерматологічної клініки в період з 19.10.1869 до 13.03.1870. Посаду асистента введено в штат клініки лише з 1871 р. Допомагав у роботі Л.К. Горецькому і співробітник дерматологічної клініки, на той час ординатор Київського військового госпіталю, в подальшому доктор медицини, завідувач кафедри спеціальної патології і терапії Є.І. Афанасьєв. Він на засіданні Товариства київських лікарів ще у 1864 р. демонстрував хворого на лепру. В подальшому Є.І. Афанасьєв публікував свої спостереження за пацієнтами з псоріазом, узагальнив досвід лікування хворих на коросту. Проблемами сифілідології займався старший ординатор, а згодом головний лікар госпіталю і з 1867 р. приват-доцент Університету Св. Володимира із сифілідології головний лікар госпіталю Б.С. Шенфельд, який першим у Росії 4 вересня 1865 р. повідомив про свій досвід лікування сифілісу підшкірними ін'єкціями сулеми. У 1874 р. спеціальний комітет університету висловив побажання про необхідність облаштування у військовому госпіталі сифілітичної клініки на базі сифілітичного відділення з відомою школою сифілідологів, започаткованою професором Х.Я. Гюббенетом. Однак з різних причин її так і не було створено.

У 1872 р. на посаду приват-доцента кафедри спеціальної патології і терапії з предмету шкірних хвороб затверджено доктора медицини, ординатора госпіталю В.В. Лукомського. Для звання приват-доцента він у 1871 р. прочитав дві пробні лекції «Про сучасний стан дерматології» (на вибір) та «Про вугри» (за призначенням). Під час роботи в клініці опублікував «Дослідження про бешиху», «Про гістологію заразного молюска», «Нариси мікології у зв'язку з паразитарною теорією розвитку заразних хвороб». У 1876 і у 1877 рр. на посадах асистентів госпітальної дерматологічної клініки за рекомендацією

Л.К. Горецького затверджено випускників медичного факультету Університету Св. Володимира — В. Вергілесова та Ф. Пальчевського.

Від самого початку заснування клініки в Росії в ній працював відомий у подальшому київський лікар Талько, який демонстрував на засіданні товариства Київських лікарів 07.09.1863 р. солдата з *ichthiosis*, «вкритого лускою, що нагадує риб'ячу». Очолювана Л.К. Горецьким клінікою була власне першою дерматологічною клінікою в Росії. «Лише в Київському університеті ведеться систематичне викладання предмету шкірних хвороб», — писав визначний російський дерматолог О.Г. Полотебнов.

Л.К. Горецький по праву є засновником не лише першої на теренах Російської імперії дерматологічної клініки, а і визнаної великої Київської школи дерматовенерологів, які стали в подальшому відомими вченими, лікарями-практиками. Починали професійну діяльність у дерматологічній клініці Л.К. Горецького видатні вчені І.Ф. Зеленев, В.К. Боровський, А.А. Ліндстрем, приват-доцент з дерматології і сифілідології А.К. Флейшер.

Адольф Карлович Флейшер — випускник Університету Св. Володимира (1869 р). Служив у Дніпровському піхотному полку молодшим лікарем, прикомандирований до Київського військового госпіталю. Вся його трудова діяльність пов'язана з цим закладом. Перші наукові роботи виконав у клініці Л.К. Горецького. Про результати своєї праці доповідав на засіданнях Товариства київських лікарів, членом якого він був з 1870 р. У подальшому А.К. Флейшер стане головним лікарем Київського військового госпіталю.

У 1875 р. А.К. Флейшер захистив докторську дисертацію «К учению о волчанке». Пройшов чудову школу в сифілітичному відділенні хірургічної клініки медичного факультету Університету Св. Володимира, започатковану Х.Я. Гюббенетом. У 1881 р. на засіданні Київських лікарів зробив доповідь про нагноєння «шанкерних бубонів» у 62 хворих венерологічного відділення госпіталю. Продемонстрував випадки зараження сифілісом під час гоління бороди в одній з перукарень Києва та самощеплення шанкра припуття на руку, на якій була рана від укусу собаки.

Особливу зацікавленість викликає наукова праця Л.К. Горецького з вивчення парші (фавуса) у Росії. Значне поширення хвороби змусило правлячі кола звернути на це увагу. Лікарі-практики зобов'язані були подавати відомості про всіх хворих. Реєстрацію та облік усіх хворих вели в Петербурзькому фізикаті, Московській медичній конторі та губернських лікарських

управліннях, але конкретних заходів для боротьби з паршею не вживали. Л.К. Горецький вивчив захворюваність у Київській, Подільській, Чернігівській та Волинській губерніях, написав велику працю про поширеність цієї хвороби, її клінічні форми, профілактику та лікування. За визначенням Л.К. Горецького, парша заразна, але не спадкова. Заражуються зазвичай у ранньому дитинстві через предмети, якими користувався хворий. Л.К. Горецький відхиляв роль золотухи як підґрунтя для розвитку парші. З трьох видів грибкових захворювань зустрічалася тільки парша — *tinea favosa*, інші види зустрічалися дуже рідко. Він склав карту поширеності парші в обстежених місцевостях. Його робота мала велике наукове і соціальне значення. Хворих почали госпіталізувати і лікувати, водночас проводилися заходи з виявлення парші та боротьби з нею.

У 1873 та 1879 р. Л.К. Горецький з науковою метою перебував за кордоном. У вересні 1875 р. сплив 25-річний термін каденції наукової та педагогічної діяльності Л.К. Горецького. Професори Ф.Ф. Меринг і В.Т. Покровський звернулися до медичного факультету з клопотанням про залишення Л.К. Горецького для подальшої наукової і лікарської діяльності. Це була вершина його наукової творчості, медичного авторитету і популярності знаного лікаря. В поданні було зазначено: «абсолютно компетентний і самостійний фахівець з нашкірних хвороб... Зважаючи на дар слова і ясність викладу, ми переконані, що п. Горецький в теперішній час як викладач нашкірних хвороб незамінний».

Клопотання було задоволено, Л.К. Горецького залишено на викладацькій роботі ще на 5 років «як незамінного викладача, широко освіченого та відданого справі». Значне поширення інфекційних хвороб під час російсько-турецької війни (1877 та 1878 р.) спонукало запровадити в університеті для студентів спеціальний предмет «Повальні хвороби, що з'являються при великому скупченні військ», який було доручено читати Л.К. Горецькому. В подальшому він протягом кількох років продовжував викладати курс інфекційних хвороб. У 1877 р. Л.К. Горецький тимчасово завідував госпітальною терапевтич-

ною клінікою, викладав спеціальну терапію і продовжував читати курс шкірних та венеричних хвороб.

Л.К. Горецький під час війни служив лікарем-консультантом у Київському лазареті місцевого управління Товариства Червоного Хреста, за що імператриця 19 жовтня 1879 р. висловила йому подяку. Брав активну участь у боротьбі зі спалахами віспи в Києві. За його сприяння у місті було відкрито розгалужену мережу противіспових пунктів. Л.К. Горецький звертав увагу лікарської громадськості на необхідності організації своєчасного придбання вістової лімфи і на підставі свого досвіду рекомендував віддавати перевагу лімфі телячої віспи, змішаної з гліцерином. Головними її перевагами були тривалий термін зберігання та позитивні результати після щеплення. З 1855 до 1875 рр. Л.К. Горецький був лікарем при училищі графині Левашової на громадських засадах, де його премійовано грошовою винагородою. Л.К. Горецький — засновник Київського товариства природознавців (1869 р.), секретар медичного факультету Університету Св. Володимира.

Л.К. Горецький зробив значний внесок у розвиток дерматології, був добре відомим лікарем широкого профілю. У 1862 р. його нагороджено орденом Св. Анни третього ступеня, у 1873 р. — орденом Св. Анни другого ступеня «за відмінно-старанну і ревну службу по Київському військовому госпіталю» з імператорською короною. У 1877 р. вручено орден Св. Володимира третього ступеня. У пам'ять про війну 1853—1856 рр. нагороджено медаллю на Андріївській стрічці, Л.К. Горецький стає дійсним статським радником (відповідно до звання генерал-майора). У 1880 р. за вислугою років з навчальної роботи та через хворобу вийшов у відставку з повною пенсією. Однак продовжував викладацьку роботу в клінічному відділенні Київського військового госпіталю і залишався протягом року віце-головою Товариства київських лікарів.

Із життя Л.К. Горецький пішов 23 квітня 1885 р. від «дифтериту зіва, що ускладнився ураженням нижніх кінцівок з подальшим розвитком розсіяного склерозу». Похований Людвиг Казимирович Горецький на Байковому кладовищі.

П.Н. Недобой¹, Б.П. Недобой²

¹Національний медичний університет імені А.А. Богомольця, Київ

²Київський обласний шкірно-венерологічний диспансер

Людвиг Казимирович Горецкий, первый заведующий дерматологической клиникой Киевского военного госпиталя (1864—1880 гг.), и его вклад в научное преподавание дерматовенерологии в Императорском Университете Святого Владимира

В статье представлены исторические данные о дерматологической клинике на медицинском факультете Университета Св. Владимира и ее основателе Людвиге Казимировиче Горецком.

Ключевые слова: дерматовенерология, история, Императорский Университет Св. Владимира, Л.К. Горецкий.

P.M. Nedoboy¹, B.P. Nedoboy²

¹O.O. Bogomolets National Medical University, Kyiv

²Kyiv Regional Dermatovenereologic Dispensary

Ludvig Kazimirovich Goretsky, the first chief of dermatological clinic (1864—1880) based on Kyiv Military Hospital, and his contribution in scientific teaching of dermatovenereology in St. Volodymyr University

The article contains data about dermatological clinic at medical faculty of St. Volodymyr University and its founder Ludvig Kazimirovich Goretsky.

Key words: dermatovenereology, history, Imperial St. Volodymyr University, L.K. Goretsky.

Дані про авторів:

Недобой Павло Миколайович, к. мед. н., доцент кафедри дерматології та венерології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця

01601, м. Київ, вул. Шовковична, 39/1. Тел. (044) 255-16-32

Недобой Богдан Павлович, лікар-дерматовенеролог Київського обласного шкірно-венерологічного диспансеру